THE DAILY HEBREW JOURNAL

H. Winberg, Pres. & Gen. Mgr.
The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario
- PUBLISHED BY -
— CANADIAN JEWISH PUBLISHING CO., Ltd. —
251 - 258 Queen Street West Telephone Adelaide 8967
Subscripttoa Rates $5,00 Per Year
Single Copy — 2 Cents

Entered as Second Class Mail Matter at C.P.O. Toronto Ontario
January 22nd. 1913

אויפ'ן שוועל פון א נייער צייט

אויפ'ן שוועל פון א נייער צייט געפינען מיר זיך — צו דעם מזל קומען יעדער לאנגישער בעאכאכטער, דער וועלכער פאלגט נאר נאך אויפמערקזאם די פאסיתיגנגען, וועלכע בייטען זיך אזוי ראש.

אין רוסלאנד א פראלעטארישע רעגיערונג, אין דאס זעלבע אין ארגארן, ארבייטער רעגיערונגען אין דייטשלאנד און אין עסטרייך, אן אפיציעלע ארבייטער אפאזיציע אין ענגלישען פארלאמענט, א לופט פול מיט רעוואליציאן אין איטאליען, אין א ווילען ביי אונז אין קאנאדע צו געבען א גרעסערע פארטרעטערשאפט די ארבייטער אין דער פאליטישער געזעצגעבונג — דאס איז בלויז א קליינער טייל פון דעם וואס עס קומט יעצט פאר, אין וואס עס זעהען שוין יעצט איין פיעלע, אפילו די קאנ־סערוואטיווסטע בעאכאכטער.

אין דער זשורנאליסטישער און אין דער צייטונגס־וועלט ווערט דר. אי. דזשיי. דילאן פארגעכענט פאר איינעם, וואס קען גוט די דיפלאמא־טישע וועלט, איז כא'הבנ'ם מיט דער גאנצער הינטער־קוליסען פאליטיק, און ער האט א נאמען אלס קאנסערוואטיוו, ווייל זיינע אנשויאונגען זע־נען באמת אזעלכע. דער זעלבער דר. דילאן האט אין א קיבבל, וועלכער ווערט צירקוליארט, פון דעם לאנדאנער „דיילי טעלעגראף", ארויס־געזאגט פאלגענדעס וועגען דער יעצטיגער לאגע אין אייראפא:

"דאס נאציאנאלע דייטשטום — געלט און לאנד — כייס זיך יעצט זעהר שנעל איבער גאנץ אייראפא אין ענגלאנד, די מיטעל קלאסען פאר־שווינדען שטופענווייז, אין זייער ארט פארנעהמט דער ארבייטער קלאס. דאס פארלאמענטארישע סיסטעם איז באדראהעט פון דירעקטער אקציאן אי פון דער גאנצער באפעלקערונג, און אי פון די מעהר מזרח־גערע טיילען.

מען זאגט אז פרעמיער קלעמאנסא האט געזאגט צו די פארשטעהער פון די סיטריקאליסטישע ארגאניזאציעס: „די בורזשואזיע קען ניט איינגעהמען די פאדערונגען פונ'ם מאמענט. די שטונדע פון די ארבייטער שלאגט, דער מאמענט איז געקומען, איהר זאלט איבערנעהמען דו איפגאבען".

אזוי שרייבט יעצט א קאנסערוואטיווער זשורנאליסט, וועלכער קוקט אבער אויף זאכען מיט אפשטאנד אייגען, און טראין זיין קאנסער־וואטיזם. זעהט ער אבער אז די שטונדע פון ארבייט האט געשלאגען."

אויפ'ן שוועל פון א נייער צייט געפינען מיר זיך יעצט. אויפ'ן שוועל פון וויכטיגע פאסירונגען איבעראל, און אפשר איז דר. דילאן געדעכט מיט זיין רוף, אז די שטונדע פון ארבייט האט געשלאגען.

א באוועגונג פאר פראנצויזיש אין די שולען

אין די היגע אינטערעסטע קרייזען, דיסקוטירט מען יעצט די וויכטיגקייט פון דעם איינפיהרען דעם שטודיום פון פראנצויזיש אין די אנטאריער "פאבליק סקולס". און די מעהרסטע ארויסגעזאגטע מיי־נונגען עגען אלע פאר דעם. און די איהרען צווישען אכט און צוועלף ווערען פון אלעמען אנערקענט אלס די פאסענדסטע פאר לערנען שפראכען.

ווען די זאך ווערען פון א באוועגונג א ווירקליכקייט, וועט עס זיכער יעדען דארפען פרעהען.

די מעהרהייט פון די היגע קינדער באזוכען ניט מעהר ווי די "פאב־ליק סקולס". בלויז א קליינער פראצענט פון זיי באזוכט העכערע שולען. פאר די קינדער, בלייבט די גאנצע ניט ענגלישע וועלט שפעטער פרעמד, דאס קענען אבער פראנצויזיש. וועט פאר זיי נייע האריזאנטען ער־עפענען, און ממילא אויסברייטערען די באגריפען זייערע, און און פאר זיך האט דארום דער למוד פון פראנצויזיש א גרויסען ווערט, אבער פאר קאנאדע איז עס נאך פון באזונדערער וויכטיגקייט.

וועט די זאך ווערען פון א באוועגונג א ווירקליכקייט, וועט עס זיכער יעדען דארפען פרעהען.

די מעהרהייט פון די היגע קינדער באזוכען ניט מעהר ווי די "פאב־ליק סקולס". בלויז א קליינער פראצענט פון זיי באזוכט העכערע שולען. פאר די קינדער, בלייבט די גאנצע ניט ענגלישע וועלט שפעטער פרעמד, דאס קענען אבער פראנצויזיש. וועט פאר זיי נייע האריזאנטען ער־עפענען, און ממילא אויסברייטערען די באגריפען זייערע, און און פאר זיך האט דארום דער למוד פון פראנצויזיש א גרויסען ווערט, אבער פאר קאנאדע איז עס נאך פון באזונדערער וויכטיגקייט. פראנצויזיש איז דער שפראך פון צוויי און א האלב מיליאן קאנאדער פראנצויזען, און דאס קענען פראנצויזיש קען דארום שאפען א דערנעהענטערקייט צווישען די צוויי אפטעילונגען.

און וועט דארום פראנצויזיש ווערען א טייל פונ'ם למוד אין דער פאלקס שול, וועט עס זיין א וויכטיגע רעפארם אין אונזער ערציהונגס־סיסטעם.

היט אויס אייערע קינדער פון די שמד הייזער

ווי מען גיט אונז איבער, איז דאס הייז אויף "בעלווין פליס", וועלכעס איז זיכער א מיסאגערישער אנשטאלט, פול מיט אידישע קינ־דער, באזונדערס יעצט, ווען זיי זיינען פריי פון די שולען און קענען דארום גיכער דארטען פארברענגען עטליכע שעה.

עס איז איבעריג צו דערמאהנען נאכאמאהל וועגען דער שעדליכ־קייט פון אזעלכע פלעצער פאר אידישע קינדער, וואו מען זיכט דורך זיסע רייד צו כאפען זייערע נשמות.

צו די קינדער קען מען אבער קיין פרעטענזיעס ניט האבען. די "קענדיס" און די אנדערע זיסע זאכען, וואס מען טיילט זיי דארטען, ציהט זיי צו ווי שמעטערלינגען צו ליכט. די עלטערען אבער, זיי זיינען די אמת'ע שולדיגע, און זיי זיינען פארברעכער מיט דעם אליין, וואס זיי היטען ניט אפ געגוג זייערע קינדער פון די מיסיאנערסקע געגעל.

אידישע עלטערען — היט אויס אייערע קינדער פון די שמד־הייזער!

די וואונדערבארע רייזע פון דעם ענגלישען לופט באלון וועלכער איז אריבער געפלויגען דעם אקעאן

וואס די העלדישע לופט־פליהער האבען צו דערצעהלען וועגען זייער ער פאהרונג אויף דער נסיעה צווישען הימעל און ערד.

איינע פון די זאכען, פון וועלכע מען וועט לאנג, לאנג ריידען און שרייבען, איז וועגען דער מערקווירדיגער רייזע פון דעם ענגלישען באלון „אר־34", וועלכער איז די טעג אריבער געפלויגען דעם אטלאנ־טישען ים פון ענגלאנד קיין אמעריקא, און וועלכער איז יעצט אויף זיין רייזע צוריק.

די 30 מענשען, וועלכע האבען מיט־נעמאכט די מערקווירדיגע און וועלטענע רייזע, האבען דורכגעלעבט אין דורכגע־פיהלט מינוטען און שטונדען, וועלכע לא־זען זיך נאר ניט בעשרייבען. פליהענ־דע צווישען הימעל און וואסער בייטאג און ביינאכט, האבען זייערע חושים דער־שפירט נייע, פרעמדע און מאדנע גע־פיהלען. מאנכעס מאהל האבען זיי געפיהלט די שרעקליכע איינזאמקייט פון זיין אבגעטיילט פון דער ערד און פון זייערע מענשען, פון זייער אובעראל־פענקייט אין מיטען פון דעם אונעהיי־ער גרויסען און ליידיגען וועלט־ רוים, פון זייער נישטיגקייט אנטקעגען די ריזיגע וואלקענס, וועלכע האבען זיי צייטענווייז איינגעשלאסען. אן אנדערש מאהל, האבען זיי דערפארהרט, זיך געפיהלט דע־הויבען און דורכגעדרונגען פון שטראמען פון אונבעשרייבליכע גליקזעליגקייט, זע־ליגקייט בילדער פון דער נאטור וואס קיין אנדער מענשליכע אויג האט נאך ניט גע־זעהען.

איבערגעבען דאס אלעס, וואס יעדער איינער פון די 30 לופט רייזענדע דערצעה־לען, איז אונמעגליך. מיר וועלען דא־רום איבערגעבען די איפיציעלע בעשריי־בונג, וועלכע איז פארצייכענט געווארען פון דעם ענגלישען גענעראל מיטלאנד, וועלכער ניט א מאנ'ן קלאהרען בענריף איבער דער ערשטער עדפאלגרייכער רייזע עס איז געקומען די צייט פון מיטאג. מיר האבען געגעסען געשמאקע פלייש־ון אן, קארטאפעל און פערסרונקען מיט טשאקא־לאד און מיט וואסער.

„אונזער געשפרעך, איז ווי געוויהנ־ליך געווען וועגען פראגען וואס האבען צו טאן מיט אונזער רייזע. וועגען דעם דרוק פון דער לופט, און וועלכע מעגליכע וויינטען און וואלקענס מיר וועלען אנגעגע־נען. ארום 4 אוהר נאכמיטאג זיינען די מענשען וואס האבען געהאלטען וואך, גענאנגען שלאפען זייער פיער שטונדען. ווען זיי זיינען געשלאפען, האבען אנדע־רע געהאלטען וואך. די „בעטלאף", און וועלכע זיי זיינען געשלאפען, זיינען בע־שטאנען פון העמאק וואס זיינען ארונ־טערגעהאנגען פון א בריקעל; איבער דער דעקע, וואו עס האבען זיך געפונען די ציימערען פאר די בעאמטע פון דער לופט שיף, אזוי גוט ווי די 4,900 גאלאן בענזא־לין, 2070 גאלאן אויל, 3 טאן וואסער, 4 טאן מעגשליכער און אנדער באנאזש און 42 טאן טרינק־וואסער.

„דאס אריינקריכען אין אזא „בעט" ווי א העמאק, איז אן אקראבאטישער קונץ־שטיק. דאס איז ניט לייכט, אבער צו ביסלעכווייז געווענהנט מען זיך דערצו, מען מוז פונדעסטוועגען זיין גאנץ פאר־זיכטיג, ווייל פון אזא לופט שיף ווי די „אר־34" קען מען לייכט ארויספאלען. אונטער דעם העמאק געפינט זיך א לייכ־טער דעק פון טוך, און ווען איינער זאל האבען דאס אונגליק ארויסצופאלען, וואלט ער צוריסען דעם טוך און זיך אריינגעקריכלט אין ים.

„די דעק פון דער „אר־34" איז 600 פוס לאנג, און ווער עס וויל, קען ארומ־שפאצירען הין און צוריק. עס זיינען אויך פאראהן טרעפ וועלכע פיהרען צום „דאך" פון דער לופט שיף, און ווער עס האט חשק, קען אהין ארויפקלעטערען. ווען עס קומט געוועהנליך די צייט פון שלא־פען, פיהלט מען זיך אזוי מיער, אז מען ווערט גלייך אנטשלאפען ווי נור מען לייגט אן אוועק אויפ'ן געלעגער.

„עס איז איצט שפעט נאכמיטאג, און צייטענווייז דעהט זיך ארויס דער ים דורך די וואלקענס. אונזער ווערלעס טעלע־גראפיסט האט אונז נאר וואס געמעל־דעט, אז ער האט זיך געשטעלט אין פער בינדונג מיט סט. דזשאהנס. אין דערזעלי־בער זייט האבען מיר נאך אויף אנגע־האלטען אונזער ווערלעס פערבינדונג מיט דיסטיישאנס פון איסט פארטשון. פון וואנען מיר זיינען ארויסגעפאהרען, מיט די אזארען אינזלען און א פאר שי־פען.

„מיר האבען געזעהען א מערקווירדי־גען בילד, א ריעזיגער רעגענבויגען, וועלכער האט ארומגערינגעלט אונזער לופט שיף און א צווייטען רעגענבויגען, אביסעל א קלענערער, וועלכער האט ארומגערינגעלט א שאטען, ביידע רעגענ־בויגענס זיינען געווען פון וואונדערליכע פארבען. מיר האבען ווידער געהאט אנ־בייסען, וואס איז בעשטאנען פון טיי, ברויט און פוטער און איינגעמאכץ. מיר האבען אויך פרוכירט א נאש טאן פון פרוכטדקייס, וועהרענד א זיסע פרויען־ שטימע האט אונז צוגעזונגען אויפ'ן גראמאפאן. מיר וואלטען איצט געבעטען, מיר זאלען האבען איצט געמוזט דורכשניידען א וועג דורך דיעזע וואלקענס. מיר זיינען אזוי געפלויגען געגען אן ערך פון א שטונדע, ווען מיר האבען זיך פלויצלונג געפונען אין א געדיכטען טומאן, וועלכער מיר האבען אויסגערעכענט, איז געוואנגען א 50 פוס פון וואסער דערגרייכענדיג א הויך פון 5000 פוס.

פלויצלונג האבען מיר געכאפט א בליק אויפ'ן ים דורך א „לאך" אין די וואל־קענס, עטליכע מינוט שפעטער האבען מיר זיך שוין געפונען איבער די וואלקענס. גאנץ הויך, ארום 8000 פוס, האבען זיך געפונען אנדערע געדיכטע וואלקענס. אין אמת'ען זיינען מיר איצט געפלויגען צוויי־שען צוויי אויסגעשפרייטע וואלקען־ דעקס.

„אין א האלבע שטונדע שפעטער זיי־נען מיר גענאנגען עסען ברעקפעסט וואס איז בעשטאנען פון קאלטע פלייש, א האר־טע אייי, ברויט און פוטער און טיי. צום עסען האבען מיר זיך געוועהנליך איינגע־טיילט אין צוויי סקאדראנען, צו פונ־זעהן מענשען אין א סקאדראן. ביים עסען האבען מיר גערעדט וועגען אונזער לופט רייזע צום באלטישען ים. מיר וואלטען זיך געווען געפיהלט זעהר לאנג־ווייליג ווען ניט דער גראמאפאן, וועל־כער האט אונז געשפיעלט אלערליי „רעג־טאים" און „דזשעז" מיוזיק.

„מיר פליהען ווייטער דורך א נעדיכ־טען טומאן אויף א הויך פון 1,300 פוס. דער ווינד איז זעהר לייכט און מיר שווע־בען אין דער לופטען מיט דער שנעלינ־קייט פון 40 מייל א שטונדע. מיר זיי־נען שוין ביז איצט איינגעפלויגען ארום 400 מייל. מיר געפינען זיך אין ווייט ערלעס פארבינדונג מיט פערשיידענע ווייערלעס סטיישאנס און מיט שיפען. עס איז געקומען די צייט פון מיטאג. מיר האבען געגעסען געשמאקע פלייש־ון אן, קארטאפעל און פערסרונקען מיט טשאקא־לאד און מיט וואסער.

„אונזער געשפרעך, איז ווי געוויהנ־ליך געווען וועגען פראגען וואס האבען צו טאן מיט אונזער רייזע. וועגען דעם דרוק פון דער לופט, און וועלכע מעגליכע וויינטען און וואלקענס מיר וועלען אנגעגע־נען. ארום 4 אוהר נאכמיטאג זיינען די מענשען וואס האבען געהאלטען וואך, גענאנגען שלאפען זייער פיער שטונדען. ווען זיי זיינען געשלאפען, האבען אנדע־רע געהאלטען וואך. די „בעטלאף", און וועלכע זיי זיינען געשלאפען, זיינען בע־שטאנען פון העמאק וואס זיינען ארונ־טערגעהאנגען פון א בריקעל; איבער דער דעקע, וואו עס האבען זיך געפונען די ציימערען פאר די בעאמטע פון דער לופט שיף, אזוי גוט ווי די 4,900 גאלאן בענזא־לין, 2070 גאלאן אויל, 3 טאן וואסער, 4 טאן מעגשליכער און אנדער באנאזש און 42 טאן טרינק־וואסער.

„דאס אריינקריכען אין אזא „בעט" ווי א העמאק, איז אן אקראבאטישער קונץ־שטיק. דאס איז ניט לייכט, אבער צו ביסלעכווייז געווענהנט מען זיך דערצו, מען מוז פונדעסטוועגען זיין גאנץ פאר־זיכטיג, ווייל פון אזא לופט שיף ווי די „אר־34" קען מען לייכט ארויספאלען. אונטער דעם העמאק געפינט זיך א לייכ־טער דעק פון טוך, און ווען איינער זאל האבען דאס אונגליק ארויסצופאלען, וואלט ער צוריסען דעם טוך און זיך אריינגעקריכלט אין ים.

„די דעק פון דער „אר־34" איז 600 פוס לאנג, און ווער עס וויל, קען ארומ־שפאצירען הין און צוריק. עס זיינען אויך פאראהן טרעפ וועלכע פיהרען צום „דאך" פון דער לופט שיף, און ווער עס האט חשק, קען אהין ארויפקלעטערען. ווען עס קומט געוועהנליך די צייט פון שלא־פען, פיהלט מען זיך אזוי מיער, אז מען ווערט גלייך אנטשלאפען ווי נור מען לייגט אן אוועק אויפ'ן געלעגער.

„עס איז איצט שפעט נאכמיטאג, און צייטענווייז דעהט זיך ארויס דער ים דורך די וואלקענס. אונזער ווערלעס טעלע־גראפיסט האט אונז נאר וואס געמעל־דעט, אז ער האט זיך געשטעלט אין פער בינדונג מיט סט. דזשאהנס. אין דערזעלי־בער זייט האבען מיר נאך אויף אנגע־האלטען אונזער ווערלעס פערבינדונג מיט דיסטיישאנס פון איסט פארטשון. פון וואנען מיר זיינען ארויסגעפאהרען, מיט די אזארען אינזלען און א פאר שי־פען.

„מיר האבען געזעהען א מערקווירדי־גען בילד, א ריעזיגער רעגענבויגען, וועלכער האט ארומגערינגעלט אונזער לופט שיף און א צווייטען רעגענבויגען, אביסעל א קלענערער, וועלכער האט ארומגערינגעלט א שאטען, ביידע רעגענ־בויגענס זיינען געווען פון וואונדערליכע פארבען. מיר האבען ווידער געהאט אנ־בייסען, וואס איז בעשטאנען פון טיי, ברויט און פוטער און איינגעמאכץ. מיר האבען אויך פרוכירט א נאש טאן פון פרוכטדקייס, וועהרענד א זיסע פרויען־ שטימע האט אונז צוגעזונגען אויפ'ן גראמאפאן. מיר וואלטען איצט געבעטען, מיר זאלען

דער קעסעל פון האס

פון לעא וואלפסאן.

קענען רויכערען. אונזער ערשטער אפי־סער גרינלאנד, איז אביסעל ברונז'לעך ווייל אימיצער האט זיך ערלויבט אויסצור־מישען דעם זענעפט מיט זיין צאהן בער־שטעלע.

„מיר געפינען זיך נאך אלע אין א טומאן, און אונטער אתו העגנען געדיכטע וואלקענס, וועלכע פארשטעלען פון אונז דעם ים. מיר האבען זעהר וועניג אנגע־זעהען דעם אטלאנטישען ים, איבער וועל־כען מיר פליהען, אין פיעלע פון אונז וואונדערען זיך צי וועלען מיר נאך האב־בען א געלעגענהייט איהם צו זעהן איידער מיר וועלען איהם אריבער פליהען. מיר האבען נור וואס זיך צוזאמענגערעדט מיט דעם דאמפער „בייליגאלי", וועלכער גע־פינט זיך אויפ'ן וועג פון בעלפאסט קיין מאנטרעאל. דער דאמפער האט אונז ניט געזעהען ווייל די וואלקענס האבען אונז אין גאנצען איינגעוויקעלט. די מענשען אויף דער „בייליגאלי" זיינען געווען אי־ן בעדראשט ווען מיר האבען זיי געגעבען צו וויסען דורך אונזער ווייערלעס ווער מיר זיינען, און אז מיר פליהען קיין ניו־יארק. זיי האבען אונז דורך זייער ווייער־לעס אפאראט געוואונשען א גליקליכע רייזע.

„מיר האבען נור וואס געקראגען מע־סעדזשעס פון די קריעענס שיפען „טיגער" און „ריגאן", וועלכע די אדמיראליטי האט פריהער ארויסגעשיקט אויפ'ן אטלאנ־טישען ים אונז ארויסצוהעלפען מיט בע־ריכטען וועגען וועטער. אונזער קאמאנ־דיר מיידזשאר סקאט האט געגעבען א בעפעהל, אז די לופט שיף זאל אויפגע־הויבען ווערען אויף א הויך פון 2000 פוס.

„מיר געפינען זיך איצט אביסעל די וואלקענס און אונטער א שטענגעס, קלאה־רען הימעל. די סצענע איז צויבערליך. ווי ווייט דאס אויג קען גרייכען, זעהען זיך ווייסע, גליטשענדע וואלקענס. מיר האב־בען נאר וואס דערזעהען צוויי זעלטענע וויינטען־ וואלקענס, וועלכע פריטשארד האט גלייך פאטאגראפירט.

„מיר האבען נור וואס געדרוקט דעם זייגער אויף א האלבע שטונדע צוריק־ווענס, עס זאל שטימען מיט דער גרינ־ווישע צייט רעכענונג. לויט אונזער חשבון זיינען מיר שוין איינגעפלויגען 510 ים־ מיילען. אויב מיר זאלען ווייטער אזוי פליהען, וועלען מיר מארגען, דאנערשטאג נאכמיטאג זיך זעהן מיט סט. דזשאהנס.

„די וואלקענס האבען זיך ווידער אויפגעהויבען אין דער הויך איבער אונז. און מיר זעהען שוין ניט קיין סמן פון א הימעל איבער אונז, אדער דעם ים הי־נטער אונז. אלעס וואס מיר זעהען זיינען וואלקענס, אונזער קאמאנדיר סקאט בע־שליסט זיך ארונטערצולאזען אונטער די וואלקענס, ווייל וואו מיר געפינען זיך, איז פינסטער, קאלט און נאס. די זון האלט איצט אין פארנעהמען, וואהרענדיג א רויטען גלאנץ אויף די וויסע וואלקענס.

„די נאכט איז זעהר א פיכסטערע, אבער אונזער לופט שיף, איז העל בעלייכ־טען. עס האט פאסירט א שטיקעל עקסט־רענט לעבען איינע פון די מיטעלסטע איינ־דזשענס, א וואסער־פאמפע האט זיך צו־בראכען און שטעט מיט דער הילף פון צוויי אינדזשענערען, האט עס באלד גע־פיקסט. מיר האבען נו רוואס געפונען א נייעס פאסאזשיר, דאס איז א קאין וואס איינער פון דער מאנשאפט האט ארויס־געשמוגעלט. א חוץ דעם האבען מיר מיטגענומען צוויי טויבען, וועלכע וועלען נאכט קאמאנדיר לענסדאון, דער פאר־טרעטער פון אמעריקא, האט ארויסגע־שיקט אן אפיעל צו דער יוניטער סטייטס נייוי אונז צו קומען צו הילף אויב עס וועט נויטיג זיין".

אייראפא איז יעצט ווירקליך א קע־סעל פון האס. די פארמאסקירטע, געפא־לירטע קאמיוניקאציעס פון די דיפלא־מאטען צייגען, דאס ניט אריים, ביין זיי פערזובען ווירקליך עס צו פארמאסקירען, דאך קאנען די נאהענטע צושויער פון פאר־געוואלט. זיין טשעמפיאנשיפ פון די שוואבע, זיין קאמף פאר די רעכטע פון מינאריטעטען ווערט פערדאמט פון די קאנסערוואטיווען, און מער פרעגט וואס פאר א רעכט ער האט זיך צו מישען, און ווי זיי רופען עס — די אינערליכע אנגעלעגענהייטען פון זייערע לענדער. דאס אלעס ווערט געזאגט גאנץ אפען אין איינינג פלעצער, אביסעלע צוגעדעקט אין אנדערע פלעצער, אבער דער האס פאר איהם איז שטארק איבעראל.

ענגלאנד ווערט געהאסט און אין דער זעלבער צייט האט מען שטארק מורא פאר איהר. עס ווערט בעהויפטעט דאס ענגלאנד קומט ארויס פון דעם קריעג, שטארקער, מעכטיגער און מעהר אימפע־ריאליסטיש ווי זי איז ווען עס איז געווען פריהער. איהר איינענע שטארקייט און איהר בונד מיט אמעריקא שאפט אן אנגא־ זאקסישע־אמעריקאנער געפאהר, מיט וועלכער די לעטיניישע לענדער דאר־פען זיך רעכענען. ענגלאנד'ס פערשפריי־טונג אין אזיען ווערט געוואטשט מיט גרויס ביטערניש פון פראנקרייך, און ווי א מיטגליעד פון דעם פראצאזוישען דע־פיטאטען הויז האט מיר געזאגט: „פראנק רייך וועט מוזען בעקעמפען דיעזע אנגלא־זאקסישע פערבינדונג מיט אלע איההע כחות". ער בעהויפטעט דאס אמעריקא האט געהאלפען ענגלאנד געגען פראנק־ רייך אין דער פראנע וועגען סיריען. די אנדערע קליינע לענדער האסען ענגלאנד דערפאר, וואס איהר דעלעגאציע איז גע־שטאנען מיט אמעריקא אין די פערשיע־דענע קעמפע וועגען טעריטאריע אין וועג־גען נאציאנאלע און מינאריטעט רעכטע, וואס זיינען אריינגעגעקומען ביים סעטלען פון מזרח־אייראפעאישע פראגען.

פראנקרייך האט פערלארען פיעלע פון איהרע זאגענאטע פריינדע צוליעב די פיעלע פאדערונגען וואס זי האט געמאכט פאר איהר איינענעס בענעפיט. און אויך דערפאר וואס זי האט איינינע מאהל ניט געשטיצט די פאדערונגען פון די קליינע לענדער, ווען דיעזע פאדערונגען זיינען געווען צו גרויס. עס הערשט אפילו פיעל קנאה דערפאר וואס פראנקרייך האט גע־קראגען אזוי פיעל ווי עס איז איהר גע־לונגען.

איטאליען וועט קיינמאהל ניט פאר־געבען פאר די פיעלע שטיק וואס זי האט אפגעשפיעלט דער פריעדענס קאנפערענץ דורך איהרע דעלעגאטן. די קאנפערענץ איז פשוט מיעד געווארען פון איטאליענס סטראשונקעס און די אדריאטישע אויס־שפרייטונג פון איטאליען קאן נאך פיה־רען צו ערנסטע געשליכטע מיט די יוגאס־סלאוען.

בעלגיען, אבוואהל זיה אט די סימ־פאטיע פון דער וועלט, פערלירט עס גאנץ שנעל. צוליעב איהל פרעכער שטע־לונג. בעלגיען דענקט דאס די וועלט וועט קיינמאהל ניט זיין אימשטאנד איהר צו בעצאהלען דערפאר וואס זי האט נערא־טעווענט די ציוויליזאציאן, ווי בעלגיען הופט אן איהר האנדלונג.

די קליינע מזרח לענדער, ווי פוי־לען, רומעניען טשעכא־סלאוואקיע זיי־נען אין כעס דערפאר וואס איינינע פון זייערע פאדערונגען זיינען ניט נאכגע־נעבען געווארען. סערביען איז אויף דער שולד פון קריעג מיט רומעניען צוליעב א שטיקעל טעריטאריע פון באנאט. עס איז אויך דא א געפאהר וועגען דער פיומע פראגע. פוילען איז אויף שפיזען מיט טשעכא־סלאוואקיע וועגען א טייל פון שלעזוויג. אלע זיינען זעהר ביטער וועגען דעם בעשלוס פון די „גרויסע פיער" צו אפטונג געבען איבער זיי. זיי טענה'ן אלע אז דאס מיינט אז מען מישט זיך אין זייערע אינערליכע אנגעלעגענהיי־טען און אז עס איז א פערשווענדונג פון זייער הערשונג איבער זייער איינענער טעריטאריע. זיי דראהען אויך ניט צו דערלאזען די גרויסע פיער זיי זאגען וואס זיי זאלען טון.

דאס איז אין קורצען די לאגע אין מיטעל אייראפא אין דער יעצטיגער צייט. קיינער קאן ניט פאראיסזאגען צו וואס דאס וועט פיהרען. די אמעסספערע איז אבעה פול מיט ביטערקייט און האס. פיע־לע הארבע זאכען ווערען געזאגט פון איי־נע וועגען די אנדערע, און די סיטואציע איז יעדענפאלס ניט אם בעסטען.

די איינציגע האפנונג וואס איז פער־בליבען איז דאס באלד נאך דעם ווי די צערעמאניע פון אונטערשריבען פון פריי־עדען וועט זיין פאראיבער, וועט קומען די ערוואהרטעטע ענדערונג. יעדער וועט דאן וויסען וואו ער האלט און ביים נעהמען זיך צו דער ווירקליכער ארבייט פון רע־קאנסטראקשאן, וועט די נרעסטע טייל ביטערניש מעגליך פערשווינדען.

אפילו די קליינע פעלקער, וועל־כע האבען צו דאנקען פרעזידענט ווילסאן פאר דעם לעבען און פאר דעם וואס זיי זיינען געשאפען געווארען, ווייגען אין כעס אויף פרעזידענט ווילסאן, ווייל ער האט זיי ניט געגעבען אלעס וואס ער האט געוואלט. זיין טשעמפיאנשיפ פון די שוואבע, זיין קאמף פאר די רעכטע פון מינאריטעטען ווערט פערדאמט פון די קאנסערוואטיווען, און מער פרעגט וואס פאר א רעכט ער האט זיך צו מישען, און ווי זיי רופען עס — די אינערליכע אנגעלעגענהייטען פון זייערע לענדער. דאס אלעס ווערט געזאגט גאנץ אפען אין איינינג פלעצער, אביסעלע צוגעדעקט אין אנדערע פלעצער, אבער דער האס פאר איהם איז שטארק איבעראל.

ענגלאנד ווערט געהאסט און אין דער זעלבער צייט האט מען שטארק מורא פאר איהר. עס ווערט בעהויפטעט דאס ענגלאנד קומט ארויס פון דעם קריעג, שטארקער, מעכטיגער און מעהר אימפע־ריאליסטיש ווי זי איז ווען עס איז געווען פריהער. איהר איינענע שטארקייט און איהר בונד מיט אמעריקא שאפט אן אנגא־זאקסישע־אמעריקאנער געפאהר, מיט וועלכער די לעטיניישע לענדער דאר־פען זיך רעכענען. ענגלאנד'ס פערשפריי־טונג אין אזיען ווערט געוואטשט מיט גרויס ביטערניש פון פראנקרייך, און ווי א מיטגליעד פון דעם פראנצאזישען דע־פיטאטען הויז האט מיר געזאגט: „פראנק רייך וועט מוזען בעקעמפען דיעזע אנגלא־זאקסישע פערבינדונג מיט אלע איההע כחות". ער בעהויפטעט דאס אמעריקא האט געהאלפען ענגלאנד געגען פראנק־ רייך אין דער פראנע וועגען סיריען. די אנדערע קליינע לענדער האסען ענגלאנד דערפאר, וואס איהר דעלעגאציע איז גע־שטאנען מיט אמעריקא אין די פערשיע־דענע קעמפע וועגען טעריטאריע אין וועג־גען נאציאנאלע און מינאריטעט רעכטע, וואס זיינען אריינגעגעקומען ביים סעטלען פון מזרח־ אייראפעאישע פראגען.

פראנקרייך האט פערלארען פיעלע פון איהרע זאגענאטע פריינדע צוליעב די פיעלע פאדערונגען וואס זי האט געמאכט פאר איהר איינענעס בענעפיט. און אויך דערפאר וואס זי האט איינינע מאהל ניט געשטיצט די פאדערונגען פון די קליינע לענדער, ווען דיעזע פאדערונגען זיינען געווען צו גרויס. עס הערשט אפילו פיעל קנאה דערפאר וואס פראנקרייך האט גע־קראגען אזוי פיעל ווי עס איז איהר גע־לונגען.

איטאליען וועט קיינמאהל ניט פאר־געבען פאר די פיעלע שטיק וואס זי האט אפגעשפיעלט דער פריעדענס קאנפערענץ דורך איהרע דעלעגאטן. די קאנפערענץ איז פשוט מיעד געווארען פון איטאליענס סטראשונקעס און די אדריאטישע אויס־שפרייטונג פון איטאליען קאן נאך פיה־רען צו ערנסטע געשליכטע מיט די יוגאס־סלאוען.

בעלגיען, אבוואהל זיה אט די סימ־פאטיע פון דער וועלט, פערלירט עס גאנץ שנעל. צוליעב איהל פרעכער שטע־לונג. בעלגיען דענקט דאס די וועלט וועט קיינמאהל ניט זיין איינמישאנד איהר צו בעצאהלען דערפאר וואס זי האט נערא־טעווענט די ציוויליזאציאן, ווי בעלגיען הופט אן איהר האנדלונג.

די קליינע מזרח לענדער, ווי פוי־לען, רומעניען טשעכא־סלאוואקיע זיי־נען אין כעס דערפאר וואס איינינע פון זייערע פאדערונגען זיינען ניט נאכגע־נעבען געווארען. סערביען איז אויף דער שולד פון קריעג מיט רומעניען צוליעב א שטיקעל טעריטאריע פון באנאט. עס איז אויך דא א געפאהר וועגען דער פיומע פראגע. פוילען איז אויף שפיזען מיט טשעכא־סלאוואקיע וועגען א טייל פון שלעזוויג. אלע זיינען זעהר ביטער וועגען דעם בעשלוס פון די „גרויסע פיער" צו אפטונג געבען איבער זיי. זיי טענה'ן אלע אז דאס מיינט אז מען מישט זיך אין זייערע אינערליכע אנגעלעגענהיי־טען און אז עס איז א פערשווענדונג פון זייער הערשונג איבער זייער איינענער טעריטאריע. זיי דראהען אויך ניט צו דערלאזען די גרויסע פיער זיי זאגען וואס זיי זאלען טון.

דאס איז אין קורצען די לאגע אין מיטעל אייראפא אין דער יעצטיגער צייט. קיינער קאן ניט פאראיסזאגען צו וואס דאס וועט פיהרען. די אטמאספערע איז אבעה פול מיט ביטערקייט און האס. פיע־לע הארבע זאכען ווערען געזאגט פון איי־נע וועגען די אנדערע, און די סיטואציע איז יעדענפאלס ניט אם בעסטען.

די איינציגע האפנונג וואס איז פער־בליבען איז דאס באלד נאך דעם ווי די צערעמאניע פון אונטערשריבען פון פריי־עדען וועט זיין פאראיבער, וועט קומען די ערוואהרטעטע ענדערונג. יעדער וועט דאן וויסען וואו ער האלט און ביים נעהמען זיך צו דער ווירקליכער ארבייט פון רע־קאנסטראקשאן, וועט די נרעסטע טייל ביטערניש מעגליך פערשווינדען.

„דער אידישער זשורנאל"

1919 פרייטאג דער 11-טער יולי

דער קעסעל פון האס

פון לעא וואלפסאן.

איז ווארט. אפילו די קליינע פעלקער, וועל־כע האבען צו דאנקען פרעזידענט ווילסאן פאר דעם לעבען און פאר דעם וואס זיי זיינען געשאפען געווארען, ווייגען אין כעס אויף פרעזידענט ווילסאן, ווייל ער האט זיי ניט געגעבען אלעס וואס ער האט געוואלט. זיין טשעמפיאנשיפ פון די שוואבע, זיין קאמף פאר די רעכטע פון מינאריטעטען ווערט פערדאמט פון די קאנסערוואטיווען, און מער פרעגט וואס פאר א רעכט ער האט זיך צו מישען, און ווי זיי רופען עס — די אינערליכע אנגעלעגענהייטען פון זייערע לענדער. דאס אלעס ווערט געזאגט גאנץ אפען אין איינינג פלעצער, אביסעלע צוגעדעקט אין אנדערע פלעצער, אבער דער האס פאר איהם איז שטארק איבעראל.

ענגלאנד ווערט געהאסט און אין דער זעלבער צייט האט מען שטארק מורא פאר איהר. עס ווערט בעהויפטעט דאס ענגלאנד קומט ארויס פון דעם קריעג, שטארקער, מעכטיגער און מעהר אימפע־ריאליסטיש ווי זי איז ווען עס איז געווען פריהער. איהר איינענע שטארקייט און איהר בונד מיט אמעריקא שאפט אן אנגא־זאקסישע־אמעריקאנער געפאהר, מיט וועלכער די לעטיניישע לענדער דאר־פען זיך רעכענען. ענגלאנד'ס פערשפריי־טונג אין אזיען ווערט געוואטשט מיט גרויס ביטערניש פון פראנקרייך, און ווי א מיטגליעד פון דעם פראנצאזישען דע־פיטאטען הויז האט מיר געזאגט: „פראנק רייך וועט מוזען בעקעמפען דיעזע אנגלא־זאקסישע פערבינדונג מיט אלע